

ВІКТОРІЯ БОГАТЮК
Науковий керівник:
к.е.н., доц. Кривоус В. Б.

РОЛЬ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ В РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах процеси транснаціоналізації виробництва та обміну стали однією з найважливіших ознак і, можна сказати, серцевиною прогресуючого процесу глобалізації економіки, який дедалі більше впливає на окремі національні господарства, в тому числі, й на економіку України. Без ефективного розв'язання цієї проблеми неможливо сформувавши оптимальну модель входження української економіки до світового господарства, а, отже, й забезпечити високі темпи довгострокового економічного зростання.

Для сучасної світової економіки з її процесами глобалізації характерна значна концентрація капіталів, кількісний та якісний ріст транснаціональних корпорацій та фінансових груп, розмитість економічних кордонів країн та прискорене формування єдиного загальносвітового ринку. У контексті цих явищ проблемою глобалізації є наслідки від впливу переміщення капіталу транснаціональними корпораціями у формі прямих інвестицій у різні країни на економіку цих країн.

З появою ТНК частина міжнародного руху капіталу набуває форму прямих іноземних інвестицій (ПІІ). За деякими дослідженнями, 500 найбільших промислових корпорацій зосереджує 80% ПІІ і власності зарубіжних філій. [6]

Особливістю прямих іноземних інвестицій в економіку всіх країн є те, що переважний обсяг ПІІ надходить від транснаціональних корпорацій, які реалізують свої стратегічні цілі розвитку через інвестиції в інші країни. Прихід ТНК у певну та вихід національних корпорацій на зовнішні товарні ринки і фінансові ринки – це економічне явище, яке має назву «транснаціоналізація» економіки.

Процеси реформування, які відбуваються в Україні впродовж останнього десятиріччя, об'єктивно створюють підвалини для поширення в ній процесів транснаціоналізації. Цьому сприяє процес відходу держави від прямого втручання в економічні процеси і зменшення рівня витрат на економічний розвиток у складі державного бюджету країни.

Розвиток процесів транснаціоналізації особливо характерний для таких галузевих ринків як ринки харчових продуктів та напоїв, автомобілів, електротехнічних виробів та електроніки, машинобудування, а у сфері послуг – ринків транспортних, банківських, страхових, туристичних та інших послуг. Як свідчить досвід останніх глобальних фінансових криз, інвестиції у виробничий сектор є більш стабільною формою вкладання грошей і ресурсів, ніж банківські позики і портфельні інвестиції.

Позитивні наслідки транснаціоналізації економіки полягають насамперед в отриманні доступу до додаткових джерел фінансового капіталу, нових технологій та потенціалу інновацій, у використанні сучасного організаційно-управлінського досвіду.

Сприятливість інвестиційного клімату для транснаціоналізації економіки спричиняє не тільки позитивний приплив капіталу в країну, а й негативні аспекти нестиковки діяльності ТНК з національними інтересами країни – реципієнта. Така ситуація виникає внаслідок того, що в багатьох випадках цілі діяльності ТНК та критерії економічної ефективності, на які вони орієнтуються, не збігаються з цілями та критеріями країн, на території яких розташовані філії ТНК. Останні набувають рис наднаціональних структур, які керуються власними глобальними інтересами. Внаслідок цього достатньо реальною є ситуація, коли інтереси національного економічного розвитку протирічать національній економічній безпеці.

Попри посилення рівня транснаціоналізації економіки України протягом останніх років, він все ще залишається на відносно невисокому рівні. Це є наслідком невиразної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій в Україну та майже повної відсутності чіткої політики щодо інвестування за кордон шляхом підтримки перш за все процесів концентрації національного капіталу та надання йому відповідного політичного сприяння.

Політика уряду країни, спрямована на оптимальне використання можливостей транснаціоналізації та нейтралізації її можливих негативних наслідків, має бути комплексною і ґрунтуватися на чітко визначених у часі та просторі національних цілях і пріоритетах.

Державне регулювання інвестиційного клімату в Україні стосовно реально існуючої транснаціоналізації реально існуючої транснаціоналізації економіки нині схильне до визнання пріоритетним лише позитивні фактори залучення прямих інвестицій ТНК і тому реалізує заходи для підвищення сприятливості інвестиційного клімату.

Загалом негативний вплив інвестицій ТНК на економічні процеси в Україні повинен бути нівельований збалансованою системою державного регулювання іноземних інвестицій, яка мусить мати кількісну оцінку економічної безпеки України внаслідок діяльності ТНК щодо співвідношення ввезеного капіталу та репатріації прибутку, інтернаціоналізації галузей тощо.

Метою всіх регулюючих заходів прямих інвестицій ТНК є, з одного боку, створення зацікавленості ТНК у створенні структурних ланок в Україні за умови поліпшення галузевої структури економіки, а з другого – недопущення дискримінації національних товаровиробників та порушення рівновати фондового ринку.

Будь-яка країна, яка має за мету стабільне підвищення своєї конкурентоспроможності у передових сферах виробництва товарів і послуг, на які припадає переважна частина світового доходу, має утворювати й розвивати власні транснаціональні структури. Це вимагає чіткої та послідовної політики щодо їх формування, у тому числі й стосовно експорту національного капіталу за кордон. При цьому уряд не повинен декретувати «зверху» формування вітчизняних ТНК, а повинен створювати економічні та юридичні умови для еволюційного визрівання цих структур у рамках конкурентної ринкової економіки. Позитивні і негативні вияви діяльності ТНК відображені в табл. 1.

Роль транснаціоналізації в розвитку сучасної національної економічної системи України

Позитивні риси	Негативні риси
Зростання ролі міжнародних утворень – альянсів на основі об'єднання зусиль різних ТНК	Зростання контролю над розподілом продукції на світових ринках
Міжнародна спеціалізація на базі взаємопроникнення капіталу	Посилення конкуренції на внутрішньому ринку, занепад вітчизняного виробника
Формування міжнародних галузевих та господарських територіальних одиниць	Поступова руйнація національного економічного державного суверенітету – поява наднаціональних економічних утворень – ТНК
Вирівнювання національних відтворювальних виробничих структур	Різке зростання транскордонного злиття і поглинання вітчизняних компаній
Свобода пересування робочої сили, капіталу, засобів виробництва, товарів і послуг, об'єктів інтелектуальної власності	Розташування на території держави трудомістких, енергомістких та матеріаломістких, екологічно небезпечних виробництв
Доступ до більш якісних і дешевих ресурсів	Відтік капіталу, перерахунок прибутку в промислово-розвинуті країни
Розвиток науково-технічної сфери Розширення інноваційної діяльності	Уникнення оподаткування прибутку Розподіл фінансових ресурсів країни між крупними ТНК з обмеженим фінансуванням середнього бізнесу
Якісний розвиток виробництва країни	Занепад галузей економіки, які не є привабливими для ТНК
Посилення ролі держави (країни-базування ТНК) у міжнародному просторі	Вплив ТНК на економічну владу країни

Література

1. Транснаціональна корпорація, ТНК [Електронний ресурс] : за дан. універсальної научно – популярної енциклопедії под. ред. Добровольського А. В. // «Енциклопедія Кругосвет» – 2013.
2. Рокоча В. Транснаціональні корпорації: навчальний посібник / В. Рокоча, О. Плотніков, В. Новицький та ін. – К.: Таксон, 2001. – 304 с.
3. *The influence of TNCs on the economies of developing countries. International business.* – NY. : Dryden Press, 2005. – 31 p.
4. *World Investment Report 2012 / United Nations Conference of Trade and Development.* – Switzerland: United Nations Publication, 2012. – 203 p.
5. *Крупнейшие ТНК в мире [Електронний ресурс] / А. Пучков // Slideshare.* Режим доступу: <http://www.slideshare.net/AlexeyPuchkov/ss-11875759>.
6. Кривоус В. Інтеграція у світовий ринок інновацій в контексті транснаціональних корпорацій (ТНК) / В. Кривоус // Збірник тез доповідей «Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Інтеграція України у світовий економічний простір» 24–25 січня 2008 р. – Тернопіль. – С. 37–39.